

Кріпак Ю. В.,

аспірант кафедри германської і фіно-угорської філології
Київського національного лінгвістичного університетуОСОБЛИВОСТІ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ АГРЕСИВНОЇ
МАКРОСТРАТЕГІЇ КОНФЛІКТНОГО ТИПУ
В АНГЛОМОВНОМУ ДІАЛОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ

Анотація. Стаття присвячена дослідженню агресивної макростратегії конфліктного типу. Виокремлено агресивні тактики, які функціонують в англомовному діалогічному дискурсі, й описано їхні особливі характеристики.

Ключові слова: мовленнєва агресія, конфліктна мовленнєва взаємодія, комунікативна макростратегія, тактики, англомовний діалогічний дискурс.

Постановка проблеми. Досить часто в сучасному суспільстві спостерігаємо тенденцію щодо набрання мовленням ознак агресивності й надання мовленнєвій ситуації конфліктного характеру, що суперечить стандартам ввічливої комунікації. Таке порушення правил спілкування може бути зумовлено безліччю чинників, головним із яких у мовленнєвому протистоянні вважаємо обрання адресантом конфліктного шляху досягнення власних цілей, імplementованого агресивною макростратегією конфліктного типу, що спирається на основи загального стратегічного підходу до ситуацій як нормованої, так і ненормованої комунікації як ідейного продовження теорії мовленнєвих актів, згідно із засадами теорії Г.Г. Почепцова [6]. Зазначені проблеми агресивної взаємодії почали привертати увагу науковців на сучасному етапі лінгвістичних досліджень, а розгляд механізму функціонування конфліктної інтеракції у вигляді виокремлення та систематизації відповідних стратегій і тактик видається доречним і зумовлює актуальність роботи.

Метою статті є виокремлення агресивних тактик конфліктного типу, а також аналіз притаманних їм характеристик. Об'єктом дослідження є англомовний діалогічний дискурс, у якому наявні ознаки агресивності й конфліктогенності. Предметом розгляду є дискурсивні особливості реалізації агресивної макростратегії конфліктного типу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Багатогранна агресивна макростратегія конфліктного типу в одному з власних виявів реалізується **тактикою «позначення неспроможності опонента»**, яка демонструє недієздатність адресата й указує на відсутність духу при вчиненні певних дій і виявляється як компететивний вид мовленнєвої діяльності. Як зауважує І.В. Герасимов, кожен індивід наділений честю, гідністю, самоповагою, що оформлюється в особистісну висоту, яка в кожного виражається різним ступенем стійкості за шкалою від початкових до максимальних показників, небажаною є мінімізація власних ознак супротивником, що принижує гідність і є особливо вразливою для осіб, котрі сприймають інформацію як виклик [3], чим удало може користуватися агресор задля втілення запланованого впливу. Основними засобами реалізації в мовленні вважаємо варіації на позначення неможливості виконання задуманого комунікантом, утілених за допомогою модального дієслова *can* та еквівалентів до нього, як наприклад: "Oh, wait. You're in trouble. You can't"; "Can you, skank?"; "You're not capable of murder. It takes guts to kill somebody" [9–16].

Звернімось до такого прикладу: в офісному приміщенні, де працює подружжя Скаво й розкривається факт того, що Том Скаво та їхній начальник Ед Феррара були членами університетських братств, на фоні чого на робочому місці, замість професійних умов, формуються обставини для змагань. Бос ставить під сумнів спроможність Тома спіймати їжу зубами три рази підряд (а), реалізуючи тактику «позначення неспроможності опонента» у вигляді констатації факту, використовуючи заперечну конструкцію, на що Том, захищаючись, приймає умови боса, щоб довести протилежне. Коли Ед бачить, що підлеглий виконує операції успішно, він навмисно направляє всю силу на кидок і потрапляє Тому в обличчя з метою виграти, піднести власну гідність і осоромити супротивника:

(a) "200 bucks says you can't do that three times in a row. You catch three of those, 200 bucks. What do you say there, Scavo? You're on" [15: 10:48].

Лінет Скаво під час розгортання подій намагається змінити тон перебування в офісі на професійний і припинити знущання над чоловіком і тому заявляє, що бажає викликати шефа на двобій в обмін на царювання на робочому місці професійної атмосфери у випадку її виграшу (а). Коли Ед не сприймає виклику, Лінетт застосовує тактику «позначення неспроможності опонента», користуючись квеситивами, указує на те, що він міг злякатися програти жінці (b) і так добивається власних цілей:

"Ed"! "What?" (a) "I'm calling you out". "Huh?" "Yes, you're right. This is your company, so I'll play by your rules. What do I have to do to get you to stop this frat boy crap? Shave my eyebrows? Come to work naked? Name your stakes". "I don't have time for this". (b) "Aw, what's wrong, Ed? You afraid a Phi Kappa's gonna get beaten by a girl? Come on, big man... It's just a little bet" [15:32:49].

Варто зазначити, що агресор часто вдається до такого механізму впливу, як ставлення під сумнів спроможностей адресата, що робиться з метою втілення власного стратегічного задуму.

Тактика «аутоагресія» (чи самоагресія) є наступною в пласті зіткнення в разі цільової різнонаправленості інтерактантів і містить мовленнєві дії агресивного характеру, спрямовані мовцем на самого себе [8, с. 20]. Мовленнєва агресія в цьому випадку покладена в основу впливу на оточення за допомогою самокритики. У наступному фрагменті події розгортаються між Габрієль і Джоном, який підпрацьовував у жінки садівником і з яким вона зраджувала свого чоловіка. Коханці посварилися, Джон змінив місце роботи, а Габрієль дізналася, що в нього одразу зав'язався роман із новою хазяйкою. Героїня засуджує дії Джона через те, що він одразу кинувся в нові стосунки, а коли він виявляє, що не розуміє, у чому винний, удається до тактики «аутоагресії» (а), репрезентованої в самокритичних твердженнях героїні стосовно того, що вона обмірковувала покинути чоловіка й так помилилася в коханцеві. Сутність

тактики полягає в тому, що жінка, застосовуючи самоагресію, підкреслює некоректну поведінку Джона, щоб у нього настав момент каяття й усвідомлення неправоти. Тактика є успішною в цьому випадку, оскільки Джон розуміє неправильність власної поведінки та пропонує жінці поновити стосунки. Героїня, яка добилася поставленої мети, застосовує в кінці тактику інклюзивності (b), окреслюючи в коло попередньої самокритики й Джона, що звучить пом'якшено в порівнянні із критичною негативною оцінкою лише адресата, дає їй змогу реабілітуватися у власних очах і виявити неповагу до колишнього коханця:

(a) *"No. Oh, no, no. It's me. I am beyond stupid". "You're not stupid". "Oh, no, I am. Yesterday, I was still fantasizing that it could work with you, that a one-bedroom apartment might be cosy". "Mrs. Solis, please". "Oh, my God. I almost left my husband for someone who calls me Mrs. Solis". "So are you upset because you want to get back together? Because I can break up with Joan". "That's okay, sweetie. I'm good". "So this is it for us? Cause I really feel like we should end it better than this". (b) "Actually, John, given how stupid both of us have been, this is an entirely appropriate ending"* [10: 25:16].

Тактика «аутоагресія» в мовленнєвій ситуації наділена характеристиками негативної оцінки щодо ментальних здібностей; окрім цього аспекту, самокритика може концентруватися на віковому факторі, зовнішності мовця, його особистісних рисах тощо. Невдоволення та емоційний стан жінки в цьому випадку також виражається за допомогою посилення до божественної тематики, що є досить частим показником агресивної мовленнєвої поведінки.

Тактика «погроза» надає можливість повідомити про небажані наслідки для опонента і є невід'ємним фактором протистояння інтерактантів. Зазначена тактика завжди містить елемент загрози, який є рівнозначним адресуванню негативних гарантій для суперника. Є. Любицька виділяє такі типи погроз: погроза-попередження, погроза-обіцянка, погроза-передбачення, погроза-пропозиція, погроза-твердження, погроза-питання, погроза-заборона, погроза-наказ, погроза-порада [4, с. 137]. Погроза в класичній інтерпретації зосереджена на обіцянці заподіяти яке-небудь зло, неприємність, залякати; можливості або неминучості виникнення, настання чогось небезпечного, прикрого [7, с. 724]. Розглянемо приклад, у якому нападник застосовує спочатку погрозу-попередження, вимагаючи хлопця піднятися на поверх вище з підвалу (a), а при невиконанні його умов реалізує погрозу-обіцянку (b), попереджуючи про наслідки, які на нього очікують, у вигляді побиття:

(a) *"I'm warning you, pinhead, don't you make me come down there after you. Come on. Come on! All right, you asked for it. (b) I'm gonna beat the stupid right out of you"* [13: 25:36].

Уважаємо за доцільне розглянути й розширити поняття тактики «погрози» такими видами, як «**пророкування невдачі**», «**шантаж**» і «**ультиматум**». Тактики можуть здійснюватися як у вигляді класичних менасивів, так і за схемою, яку виділила А. Вежбицька: «Повідомляється, щоб було відомо, що в разі виконання X очікуються негативні наслідки для адресата, яких адресована особа не бажає, очікується, щоб адресат не реалізував X» [1, с. 104], тобто імплементовані у вигляді if-конструкцій. Звернімося до ілюстрації, у якій представлена тактика «пророкування невдачі»: поява монахині та її втручання в сім'ю Соліс негативно позначилося на стосунках подружжя. У розмові з Габріель монахиня спочатку застосовує стратегію критики (a), за допомогою якої протиставляє життєві цінності пари, де чоловіку належать позитивні характеристики, а поведінка дружи-

ни несе негативне навантаження, з акцентом на тому, що їхній союз є невдалим. Далі вона використовує тактику «пророкування невдачі» (b), наголошуючи на тому, що їхній шлюб приречений. Габріель Соліс опонує суперниці, переадресовуючи тактику «пророкування невдачі» (b), але одразу отримує відповідь у вигляді тактики «позначення неспроможності опонента» (c), де монахиня демонструє недієздатність погроз партнера із комунікації. Діалог завершується погрозою-попередженням (d) для монахині в комплексі з тактикою «позначення неспроможності опонента» (e), де констатується майбутня поразка суперниці й те, що навіть не допоможе божественна сила:

(a) *"To satisfy your materialism, he ended up breaking the law. To deal with your adultery, he resorted to assault. As long as he's with you, he will never find what he's looking for". "Well, I guess he should have thought of that before he married me". (b) "Some marriages are meant to be annulled". "What the hell kind of nun are you? (b) Look, if you try to come between me and my husband, I will take you down". (c) "I grew up on the south side of Chicago. If you wanna threaten me, you're gonna have to do a lot better than that". (d) "You listen to me, you little bitch. You do not want to start a war with me". "Well, I have God on my side". (e) "Bring it on"* [12: 32:20].

Тактики «ультиматуму» й «шантажу» пов'язані між собою й відрізняються тим, що ультиматум – це вимога з обмеженням часу, наданого на її реалізацію, а також експлікацією серйозних наслідків у разі невиконання, а шантаж – залякування, погроза розголошення компрометуючих відомостей, викриття фактів з метою отримання від особи, котру шантажують, якихось вигод, різного роду поступок [5, с. 527]. Можемо побачити як перший, так і другий тип мовленнєвої агресії в такому мультимедійному фрагменті, де персонаж Брі дізнається про нетрадиційну орієнтацію свого сина Ендрю, зайшовши вранці до його кімнати. Застосовуючи часовий показник у тактиці «ультиматуму» (a) вона вимагає, щоб його друг негайно покинув будинок, погрожуючи в протилежному випадку викликати поліцію. Ендрю імплементує тактику «шантажу» (b), залякуючи матір розказати копам про те, що вона причетна до смерті її колишнього нареченого:

(a) *"I am serious, Andrew. You tell him to get out of here this second or I will call the police, and I will have him removed!" "Well, go ahead, call'em". "Oh, you think I won't?" (b) "I just wonder how they'll react when they find out that you killed George Williams"* [13: 16:13].

Серед словникового арсеналу тактики «погроза» превалюють дієслова на позначення негативних гарантій щодо адресата (to kill, to beat, to call the police), попередження (to warn), погрози щодо розкриття інформації (to tell the truth, to find out) тощо.

Тактика «відмова у співпраці» репрезентована заперечними реченнями, а її сутність полягає в тому, що адресат не підтримує точки зору адресанта, не погоджується на його пропозиції та обирає позицію протистояння щодо опонента. Хоча відповідна мовленнєва поведінка не завжди спричиняє розгортання конфлікту, вона завжди призводить до напруження в майбутніх відносинах і може стати каталізатором для розгортання подальшого обміну агресивними репліками. Розглянемо випадок, у якому раніше подаровані фото оголеної Габріель экс-бойфренду виявляються світлинами з його професійного сайту. Жінка усілякими способами намагається вплинути на чоловіка, щоб він вирішив це питання з її колишнім, але на всі спроби Карлос імплементує тактику «відмова у співпраці», чому сприяє заперечна частка not, і повідомляє дружині, що не збирається бити фотографа через цей інцидент (a):

"Aw, you're so mean. Put your clothes on right now". "Why? You either care if men leer at me or not. And you made it clear that you don't. So what's the point?" (a) "Gabrielle, I am not beating this guy up for you!" [14: 25:58].

У продовженні розгортання ситуації з фотографіями спостерігаємо агресивну **тактику «вияв байдужості»**, де адресант повідомляє співрозмовника про те, що опонент вийшов за межу його інтересів і майбутнє розгортання сценарію його не стосується. Найбільш вагомою характеристикою репрезентації тактики вбачаємо в кореляціях до *I don't mind*, як у наступному випадку, коли Габріель повідомляє чоловіка про те, що більше не буде просити забрати її інтимні фото (a):

"You know, if you really loved me, you wouldn't even ask me to go in there". "If you really loved me, I wouldn't have to ask! (a) Fine, forget it". "Really?" (a) "Be a good person. Knock yourself out". "It's not that I don't love you. I" "Yeah, okay, look, let's just go home. What are you doing?" [14: 35:09].

Для агресивної тактики **«вияв авторитарності»** притаманні директивні мовленнєві акти, через які вплив на мовця реалізується у вигляді примусу адресанта підкоритися волі агресора, що імплементується від мінімальних вимог до пікового стану й поширюється від наказу вчинити певні дії до заборони на їх виконання, як у наступній ситуації, де колишня дружина Карла дізнається про те, що він провів ніч із її сусідкою. Жінка застосовує ін'юнктиви, наказуючи Карлу спинитись, забороняє йому бачити її сусідку та знову звертається до заборон (a):

"Karl, I see you! (a) Stop right there!" "Hey Suzie-cue". "What are you doing"? "Just getting the paper". "That's Edie's paper. And this is Edie's house". "Do you have to do this now? I haven't had my coffee yet". "Did you spend the night with Edie?! Oh my God". "Suzie, just calm down". (a) "You are forbidden from ever seeing her again. You hear me? Forbidden!" "We're divorced. You can't tell me who I can date". "I live on this street. Your daughter lives on this street. I will not have you flaunting your sexcapades in front of us!" "Sexcapades?" (a) "Forbidden!" [9:01:50].

Наступною у пласті агресивного конфліктного дискурсу розглянемо **тактику «провокування»**, яка пов'язана спільністю походження з попередньою тактикою й розширює її поняття, але відмінність полягає в тому, що адресант не лише віддає накази, а надає співрозмовнику план негативних дій, свого роду настанови, які він може вчинити відносно себе чи оточуючих. Розглянемо випадок, у якому сусідка Пола Янга намагається зробити його життя нестерпним, через те що поліція не знайшла доказів його причетності до вбивства її сестри Марти, у чому вона не має сумнівів. Пол застосовує тактику «вияв авторитарності» (a), наказуючи їй зупинитись, на що жінка використовує тактику «позначення неспроможності опонента» (b) у комплексі з тактикою «провокування», підказуючи йому застрелитись (c):

(a) "You've taken it too far this time. These little mind games are gonna stop. Right now!" (b) "And if they don't, whatcha gonna do?" (c) "Blow out your brains like your wife did?" [16: 33:06].

Негативний вплив на мовця поданий словосполученням на позначення деструкції *to blow out brains*.

Мовленнєва агресія в конфліктному дискурсі також може бути репрезентована тактикою **«висміювання»**. В основі тактики покладено подвійну природу, оскільки висміювання є частиною категорії комічного та співвідноситься із категорією оцінності. Головною метою висміювання є комічно оформлене вираження негативного оцінювання об'єкта [2]. У наступному прикладі демонструється, як начальник застосовує звер-

тання *toilet boy* до підлеглого Тома Скаво (a), так реалізуючи тактику «висміювання», оскільки умова їхнього попереднього спору ґрунтувалась на змові дістати і з'їсти солодощі з туалету, що і зробив Том: "Conference room in five, (a) *toilet boy!*" [15: 31:37].

Утілення поставленої мети й досягнення ефекту досить часто змушує мовця до застосування іронічного висміювання із запереченням сталого, консервативно-традиційного, коли істинним є не прямо висловлене, а те, що протилежне йому. У наступному прикладі адвокат свідомо іменує чоловіка Габріель Соліс *Mr. Charming* (a), застосовуючи іронію, оскільки під час їхньої останньої зустрічі Карлос поводить себе із ним некоректно та відмовився від надання адвокатських послуг через його зовнішню привабливість і ревності до дружини: "So did you find a new lawyer for (a) *mr. Charming?*" "I don't want a new lawyer. I want you. So does Carlos. He just doesn't realize it yet" [11: 26:34].

Отже, вищезазначена тактика може здійснюватися через висміювання, що залучає негативну оцінку, а також як така, що містить іронічний протилежний зміст.

Висновки. Отже, багатогранна агресивна макростратегія в нашому дослідженні подана такими тактиками: «позначення неспроможності опонента», яка заперечує можливості мовця і ставить його в умови підтвердження доказами власної придатності; «аутоагресія», де вплив на оточення здійснюється з подавання самокритики; споріднених тактик «погроза», «про-рокування невдачі», «ультиматум» і «шантаж», які спільною рисою мають загрозу для адресата; тактика «відмова у співпраці» демонструє позицію незгоди, протистояння й непідтримання позиції співрозмовника; тактика «вияв байдужості» виносить інтерактанта за межі інтересів агресора; тактика «вияв авторитарності» примушує до повної покори; тактика «провокування» не лише оперує наказами, а й пропонує сценарій деструктивних дій відносно адресата й оточуючих; тактика «висміювання» залучає до негативного оцінювання елемент прямого та прихованого гумору. Спільною метою вищезазначених тактик є втілення стратегічного задуму й досягнення власних цілей у вигляді пригнічення, контролю та домінування над інтерактантом, а також піднесення власної персони на протизагугу опонентів. Подальшою перспективою дослідження є визначення гендерних відмінностей в імплементції агресивної макростратегії.

Література:

1. Вежибицкая А. Речевые жанры / А. Вежибицкая // Вестник жанры речи. – Саратов : Колледж, 1997. – С. 99–111.
2. Волкова Н.А. Высмеивание и аргументирование : проблема взаимодействия речевых жанров : дисс. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.19 / Н.А. Волкова. – Калуга, 2005. – 187 с.
3. Герасимов И.В. Игра на человеческом достоинстве / И.В. Герасимов [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.nrpsy.ru/>.
4. Золотаренко Т.О. Репрезентация инвективной поведінки мовця в конфліктному дискурсі : на матеріалі романів Стівена Кінга : дис... канд. филол. наук : спец. 10.02.04 / Т.О. Золотаренко. – К., 2014. – 207 с.
5. Новый тлумачний словник української мови / уклад.: І.О. Радченко. – К.-Подільський : Абетка, 2006. – 544 с.
6. Иванова И.П. Предложение / И.П. Иванова, В.В. Бурлакова, Г.Г. Почепцов // Теоретическая грамматика современного английского языка. – М., 1981. – С. 161–281.
7. Словник української мови : в 11 т. – Т. 6. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.sum.in.ua/>.
8. Щербинина Ю.В. Вербальная агрессия / Ю.В. Щербинина – М. : КомКнига, 2006. – 360 с.

Джерела ілюстративного матеріалу:

9. Desperate Housewives / directed by Marc Cherry. – ABC Studios and Cherry Productions. – 2005. – Season 2. – Episode 2. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://filminenglish.ru/episode/?id=5551&a=2>.
10. Desperate Housewives / directed by Marc Cherry. – ABC Studios and Cherry Productions. – 2005. – Season 2. – Episode 3. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://filminenglish.ru/episode/?id=5551&a=2>.
11. Desperate Housewives / directed by Marc Cherry. – ABC Studios and Cherry Productions. – 2005. – Season 2. – Episode 5. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://filminenglish.ru/episode/?id=5551&a=2>.
12. Desperate Housewives / directed by Marc Cherry. – ABC Studios and Cherry Productions. – 2005. – Season 2. – Episode 9. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://filminenglish.ru/episode/?id=5551&a=2>.
13. Desperate Housewives / directed by Marc Cherry. – ABC Studios and Cherry Productions. – 2005. – Season 2. – Episode 11. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://filminenglish.ru/episode/?id=5551&a=2>.
14. Desperate Housewives / directed by Marc Cherry. – ABC Studios and Cherry Productions. – 2005. – Season 2. – Episode 12. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://filminenglish.ru/episode/?id=5551&a=2>.
15. Desperate Housewives / directed by Marc Cherry. – ABC Studios and Cherry Productions. – 2005. – Season 2. – Episode 14. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://filminenglish.ru/episode/?id=5551&a=2>.
16. Desperate Housewives / directed by Marc Cherry. – ABC Studios and Cherry Productions. – 2005. – Season 2. – Episode 19. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://filminenglish.ru/episode/?id=5551&a=2>.

Крипак Ю. В. Особенности имплементации агрессивной макростратегии конфликтного типа в англоязычном диалогическом дискурсе

Аннотация. Статья посвящена исследованию агрессивной макростратегии конфликтного типа. Выделены агрессивные тактики, которые функционируют в англоязычном диалогическом дискурсе, и описаны их характерные особенности.

Ключевые слова: речевая агрессия, конфликтное речевое взаимодействие, коммуникативная макростратегия, тактики, англоязычный диалогический дискурс.

Kripak Yu. Peculiar features of implementation of the aggressive macrostrategy in the English dialogic discourse

Summary. The article is devoted to the study of the aggressive conflict macrostrategy. Aggressive tactics implemented in the English dialogic discourse were distinguished, peculiar features were singled out.

Key words: speech aggression, conflict speech interaction, communicative macrostrategy, tactics, English dialogic discourse.